

námezdného poměru, nýbrž naopak jeho petrifikaci, úplné obmezení svobody ruského dělníka a vydání na pospas sovětské byrokracii, a to tím spíše, když si vzpomeneme, že dekrety po roce 1919 byla samospráva dělnická odstraněna, zrušen vliv korporací dělnických na řízení výroby a zaveden systém čistě osobní s „jedinci s diktátorskou plnou mocí“ (Lenin). K tomu nutno připomenouti situaci odborových organizací, jimž zákoník přece vymezil určitou kompetenci. Boj, jenž zuřil v odborových organizacích o tři otázky stěžejní, totiž 1. o stotožnění s režimem sovětským, či samostatnost hnutí v zájmu celé dělnické třídy, 2. o centralisaci státně socialistickou, či decentralisaci syndikalistickou, 3. o postátnění, — boj tento jest dnes dobojován a ve všech bodech rozhodnutí padlo proti principu odborového hnutí. Odborové organizace postátněny, zcentralisovány a zapřaženy pevně do oligarchického režimu sovětového. Při posuzování zákoníka nelze říci, kolik z něho bylo provedeno a kolik z něho se provádí, či kolik bylo změněno. Jest zřejmo, že pozdější dekrety, hlavně o odstranění dělnické kontroly a samosprávy a zavedení správy osobní, nezůstaly bez vlivu na Zákoník Práce. Při tom třeba si připamatovati, jak vlastně komunisté hledí na své dekrety ve srovnání se zákony. Lenin o tom mluví v souvislosti s výtkou dekretinismu v řeči o středním stavu selském. Odmítá tvrzení, jakoby věřil, že 200 dekretů změní život ruského mužika, a tvrdí, že dekrety sovětu se liší naprosto od nehybných zákonů. Dekret, dle něho, jest jen výzva ku práci, heslo, směrnice, jak asi proletariát má jíti. Nevyhoví-li, nic nebrání tomu, aby třeba na druhý den nebyl vydán dekret, směrnice opačná. Vládnoucí nejsou dekrety vázání. Kodex práce se zajisté nevymyká z tohoto celkového posudku ruského zákonodárství.

Dr. JAN BRABLEC:

Činnost zemských úřadů pro péči o vál. poškozence v roce 1919.

I. Invalidní péče před vznikem československé republiky.

Světová válka měla v bývalém Rakousku-Uhersku brzy v zápětí značný počet jednak poranění neb chorob, jednak úmrtí vojáků-bojovníků a mužů, povoláných k válečným úkonům; osoby takto na zdraví svém postižené a pozůstalí po vojínech (povolancích k válečným úkonům), kteří padli, zemřeli nebo se stali nezvěstnými následkem služby válečné, nazývání „válečnými poškozenci“.

Vojenská správa státní starala se zprvu pouze o léčení poraněných nebo ochuravěvších vojáků, aby udržela co nejvíce bojovníků; teprve, když dlouhotrvající válka podstatně vyčerpala mužský materiál, byla státní správa nucena věnovati pozornost péči o řádné doléčení raněných nebo nemocných vojáků a starati se o to, aby vojáci ti byli uvedeni v občanský život hospodářský, byť i v jiném odvětví výdělečné činnosti, než jaké odpovídalo jejich původnímu povolání; k tomu cíli zřizovány doléčebny, dílny prothésové, různé cvičné kursy a skytána porada při volbě povolání.

Tak vznikla v bývalém Rakousko-Uhersku počátkem roku 1915 myšlenka státní péče o válečné poškozence; zřízeny v každé z korunních zemí bývalého Rakouska na základě výnosu ministerstva vnitra ze dne 15. března 1915 č. 5425 pr. polooficiální organismy pod názvem „Zemská komise pro péči o vracející se vojíny“ (v Čechách „Státní zemská ústředna pro péči o vracející se vojíny“), u ministerstva vnitra pak zřízen zvláštní poradní sbor pro tuto péči. V Uhrách soustředěna veškerá dotyčná péče v Budapešti v ústředí podřízeném přímo presidiu ministerské rady.

Činnost zmíněných „zemských komisí“, jejichž kancelářskou práci obstarávaly většinou úrazové pojišťovny dělnické, byla prospěšnou a obsahovala v podstatě tyto složky: organisovati pomocné prostředky (peněžité i naturální) pro invalidní péči, spolupůsobiti při doléčení a školení invalidů při poradních komisích k vůli školení a volbě povolání, pečovati o účelné zprostředkování práce a všemožně napomáhati při uvedení invalidů v život hospodářský.

Stát se omezoval na léčení (doléčení), cvičné kursy a výplaty zastaralých, naprosto nepostačujících vojenských zaopatřovacích požitků (vojenské invalidní pense, vdovské pense a vychovávací příspěvky), k nimž se musilo přidružit zlepšení v podobě státního vyživovacího příspěvku a státního příplatku.

II. Přípravné práce v Československé republice až do vzniku zemských úřadů pro péči o válečné poškozence.

Zprvu ponechány Státní zemská ústředna v Praze a zemské komise v Brně a v Opavě prozatím nadále v činnosti, jen že postaveny v čelo jiné vhodné osobnosti; na Slovensku pak, kde centralistický režim maďarský nedoprával Slovákům samostatné organisace pečovné, bylo nutno omeziti se na činnost léčebnou, skytání prothés a některé cvičné kursy.

Mezi tím připravovalo ministerstvo sociální péče podklady pro zákonnou úpravu veškeré péče o válečné poškozence, vycházejíc při tom ze zásadního hlediska, že soustavnou péči o oběti války světové může provésti pouze stát sám, nevylučuje ovšem obětavé dobročinnosti jak jednotlivců, tak i korporací.

Z tohoto hlediska vyplynul rámcový zákon ze dne 8. dubna 1919, č. 199. Sb. z. a n. o organisaci péče o válečné poškozence, jenž v § 1. povšechně vymezil pojem válečných poškozenců a v § 3. vypočítal základní složky státní invalidní péče. Zákon ten uložil ministru sociální péče, aby zejména: 1. sepsal válečné poškozence a vedl je dále v patrnosti; 2. zjistil sociálně-lékařskými prohlídkami stupeň ztráty pracovní schopnosti válečných invalidů zvláštní komisí; 3. vyměřil a vyplácel válečným poškozencům důchody; 4. pečoval o výcvik a školení invalidů; 5. opatroval jim prothésy; 6. napomáhal k tomu, aby se invalidé samostatně mohli živiti; 7. dozíral na činnost ve prospěch válečných poškozenců, vykonávanou jinými osobami a orgány.

Zmíněný zákon zmocnil pak ministra sociální péče, aby k uvedeným účelům zřídil pro Čechy, Moravu se Slezskem a pro Slovensko Zemské úřady pro péči o válečné poškozence a potřebný počet úřadů okresních.

III. Zemské úřady pro péči o válečné poškozence.

Zemské úřady zřízeny postupně v Praze, v Brně a v Bratislavě.

Pražský úřad, umístěný v Invalidovně v Karlíně, zahájil svou činnost 1. května 1919 za současné likvidace Státní zemské ústředny pro péči o vracející se vojíny.

Zemský úřad v Brně, pro nějž teprve v říjnu 1919 dosaženo vhodných místností v budově ústavu hluchoněmých, počal pracovat 15. července r. 1919, kdy likvidovala Moravská zemská komise pro péči o vracející se vojíny; poněvadž územní obvod Zemského úřadu brněnského obsáhl i Slezsko, došlo také k likvidaci Slezské zemské komise (v listopadu 1919).

Na Slovensku působilo od 1. května 1919 t. zv. invalidní oddělení vládního referátu sociální péče při ministerstvu s plnou mocí pro Slovensko jako průkopník Zemského úřadu pro pečlivost o válečných poškozců v Bratislavě, jenž zahájil formálně činnost svou teprve 1. lednem 1920.

Normativní úpravu Zemských úřadů stanovilo vládní nařízení ze dne 17. října 1919, č. 561. Sb. zák. a nař., k jehož provedení vydána výnosem ministerstva sociální péče ze dne 26. listopadu 1919, č. j. 16.811/II-3 „úřední instrukce pro zemské úřady“.

Agenda Zemských úřadů rychle vzrůstala, takže počet spisů došlých do konce roku 1919 činil u Zemského úřadu v Praze 43.515, v Brně 30.790 a v Bratislavě (od 15. října 1919) 3197 čísel.

Stav zřízení Zemských úřadů ke konci roku 1919 byl tento: v Praze celkem 196, v Brně 124, v Bratislavě 106, z toho invalidů-legionářů 22 (10, 8) a invalidů-nelegionářů 88 (42, 24).

Ježto účinnost invalidní péče závisí často od přímého styku se stranami, byla péče ta decentralisována tak, že k zemským úřadům přidružena po celé republice rozvětvená síť okresních úřadů (úřadoven), jež mohou podle vládního nařízení ze dne 17. října 1919, č. 561. Sb. zák. a nař. býti zřízeny ve všech sídlech okresních politických správ a pro něž výnosem ze dne 26. listopadu 1919, č. j. 16.811/II-3 vydalo ministerstvo sociální péče „instrukci pro okresní úřadovny“.

Aby se zjistilo, kolik válečných invalidů a pozůstalých po vojínech (povolancích k válečným úkonům) spadá pod ochrannou péči jednotlivých zemských úřadů, nařídilo ministerstvo sociální péče výnosem ze dne 28. ledna 1919, č. j. 521-II/3 soupis válečných invalidů v tuzemsku bydlících, vyjímajíc gážisty a déle sloužící poddůstojníky, kteréžto osoby spadají povšechně v pravomoc a pod péči ministerstva Národní obrany. Vedle toho bylo provedeno souhrnné sčítání pozůstalých po vojínech a povolancích k válečným úkonům na podkladě výplaty státních vyživovacích příspěvků. Provedení podobných soupisů našich válečných poškozců, bydlících v cizině bylo stanoveno vládním nařízením ze dne 29. října 1919, č. 575. Sb. zák. a nař.

Dle dotazníků došlých Zemským úřadům do konce roku 1919, jichž počet činil u Zemského úřadu pražského přibližně 75.000, u Zemského úřadu brněnského 43.000 a u Zemského úřadu bratislavského 32.000, možno vzhledem k tomu, že ještě v létě 1920 docházely dotazníky o válečných invalidech, páčiti počet válečných invalidů v Čechách asi na 80.000, na Moravě a ve Slezsku dohromady na 50.000 a na Slovensku přibližně na 45.000; při tom dlužno však míti na zřeteli, že přesnou číslu ze Slovenska (včetně odděleně zjišťovaných válečných invalidů z Podkarpatské Rusi), pak z území plebiscitních a mírovými smlouvami republiky naší přirčených, bude možno stanovit teprve později, podobně jak tomu bude i v příčině počtu našich válečných invalidů, bydlících v cizině.

Aby pak u invalidů byl účelně zjištěn stupeň snížení výdělečné schopnosti a tím zjednáán hlavní podklad pro individuální péči, zavedeny vládním nařízením ze dne 23. dubna 1919, č. 224. Sb. zák. a nař. sociálně-lékařské

prohlídky u zvláštních okresních komisí, pro něž vydán jednacím řád a jako pomůcka pro lékaře „Instrukce pro lékaře členy sociálně-lékařských komisí prohlídkových ohledně odhadu škody vzniklé z válečné invalidity“.

Okresních komisí takových zřízeno v Čechách 34, na Moravě 13, ve Slezsku 3, na Slovensku prozatím 8; prohlédnuto bylo do konce roku 1919 v územním obvodu zemského úřadu pražského přibližně 37.000, brněnského 9200 a bratislavského 3800 invalidů.

Nálezy komisí těch měly tento výsledek (v procentech vyjádřený): neuznáno válečnými invalidy neb uznáno sice, ale se snížením výdělečné schopnosti pod 20%, v obvodu pražského úřadu 28%, brněnského 23%, bratislavského 8%; snížení výdělečné schopnosti nejméně 85% bylo přiznáno v obvodu pražského úřadu 3%, brněnského 2½%, bratislavského 4% prohlédnutých invalidů; ostatní případy týkají se snížení výdělečné schopnosti od 20—85%.

Z nálezů okresních prohlídkových komisí ohledně neschopnosti k výdělku může se jak invalida, tak i zástupce finanční správy odvolati k zemským komisím (v Praze, v Brně a v Bratislavě), jež však v roce 1919 ještě nezahájily své činnosti.

Co do příčin podmiňujících válečnou invaliditu třídily se prohlédnuté případy podstatně takto: chorob vnitřních v Praze 30% (z toho tuberkulózy plic 9%), v Brně 43% (14%), v Bratislavě 23% (2%); chirurgických zranění v Praze 60%, v Brně 45%, v Bratislavě 69%; nervových chorob 6%, 5% a 1½%; chorob očních 2¼, 3¼ a 5¼%.

K prohlídkám našich válečných invalidů bydlících v cizině nedošlo sice v roce 1919 pro neustálené poměry zahraniční, ale celá akce připravena na základě vládního nařízení ze dne 29. října 1919, č. 575. Sb. zák. a nař., zejména také v tom směru, že sjednává osnova vzájemnostní smlouvy s republikou rakouskou.

Nálezy sociálně-lékařských prohlídkových komisí budou tvořiti podklad pro vyměřování invalidních rent na základě zákona, jehož osnovu podal ministr Dr. Winter dne 1. listopadu 1919 Národnímu shromáždění (tisk č. 1871); uskutečnění nastalo zákonem ze dne 20. února 1920, č. 142. Sb. zák. a nař.

Ale národohospodářský a sociální význam invalidní péče netkví v poskytování invalidních rent, nýbrž v úsilí o znovuvvedení co největšího počtu válečných invalidů ve výdělečný život.

Z tohoto hlediska stáralo se o léčebnou péči jednak povšechnou, jednak speciální o tuberkulosní invalidy (domácí léčení za pravidelného dozoru lékařského a poskytnutí denního příspěvku 6.50 K na stravu; umístění v sanatoriích na Pleši a Špiegelbergu v Čechách, ve Šternberku, Pasekách a v Jevíčku na Moravě, v Oberschaar ve Slezsku, v Ružomberku a v Matliarech na Slovensku).

S péčí léčebnou úzce souvisí opatřování prothés a orthopedických pomůcek amputovaným válečným invalidům. Poněvadž dle předpisů, převzatých od bývalé vojenské správy, rakousko-uherské slušelo podělití amputované invalidy dvěma prothésami na účet vojenské správy, byl náklad hrazený zemskými úřady roku 1919 v tomto odvětví malý.

K zvýšení výdělečné schopnosti invalidů zařízeny cvičné kursy pro rozmanité obory hospodářské činnosti, zejména řemeslné, obchodní a zemědělské; celkem školeny v obvodu zemského úřadu pražského 2060, brněnského 836, bratislavského 183 invalidů.

Za účelem usnadnění vstupu válečných invalidů v občanský život výdělečný staraly se zemské úřady též o sprostředkování práce, jen že bohužel nedocílilo výsledků uspokojivých.

Úspěšnější byla činnost Zemských úřadů, pokud se jednalo o pomoc invalidům při hospodářském osamostatnění, ať již jako samostatní živnostníci či spolčení ve družstva, neb konečně při opatrování tabáčních prodejen, licencí biografických a pod.

Zakročováno u úřadů politické správy o přiznání výhod na základě císařského nařízení ze dne 7. prosince 1915, č. 364. ř. z. invalidům, kteří neměli předepsané normální způsobilosti pro samostatný výkon té které živnosti; pomáháno invalidům, spadajícím pod zákon ze dne 23. května r. 1919, č. 276. Sb. zák. a nař. o úvěru živnostníkům válkou postiženým k docílení takového úvěru; jinak skytány zápůjčky, jež se mají spláceti z invalidní renty, která se přizná na základě zákona o požitcích válečných poškozců (ze dne 20. února 1920).

Účinně pomoheno invalidům tím, že na základě výnosu ministerstva financí ze dne 30. srpna 1919, č. j. 65.838. dosaženo pro ně propůjčení valného počtu tabáčních prodejen.

Pro 17 invalidních družstev dosažena kinematografická licence dle dosavadního ministerského nařízení ze dne 21. září 1912, č. 191. ř. z., o jehož účelnou změnu ve prospěch invalidní péče usilováno.

Různorodých družstev invalidních ustavilo se v obvodu pražského úřadu 67, brněnského 14; na podporách a zápůjčkách poskytnuto družstvům těm v Praze 167.000 K, v Brně 55.000 K.

Ostatně poskytnuto na podporách za účelem osamostatnění v Praze 395.000 K, v Brně 135.000 K, mimo to jako zápůjčky 360.000 K, případně 288.000 K.

Pod pečovnou činnost z hlediska hospodářského osamostatnění spadá také valnou měrou péče o válečné slepce, t. j. válečné invalidy buď úplně neb aspoň prakticky (sociálně) osleplé; počet jich roku 1919 činil v Čechách 285, na Moravě 99, ve Slezsku 30. Zakupovány jim domoviny, t. j. rodinné domky se zahrádkou, případně kouskem pole, aby slepec (i s rodinou) měl část obživy, zařizovány tabáční trafiky neb prodejní budky, opatrovány licence biografické a pod. Pražský zemský úřad vydal roku 1919 v oboru slepecké péče celkem 416.000 K, brněnský 184.000 K.

Dostí značných peněz vyžadovala v roce 1919 mimořádná činnost podpůrná a to jak ve prospěch válečných invalidů samých, tak i v zájmu pozůstalých po vojínech, kteří padli, zemřeli neb se stali nezvěstnými následkem služby válečné. Počet pozůstalých těchto možno odhadnouti v Čechách na 170.000, na Moravě na 65.000, ve Slezsku na 15.000 a na Slovensku asi na 150.000. Takovýchto mimořádných podpor (na výživu, ošacení, činži, vyplacení zástav, zaplacení dluhů, prádla, nájemné, útraty stěhovací a pohřebné) poskvil zemský úřad pražský částkou téměř 900.000 K, brněnský skorem 500.000 K.

Vzhledem k omezeným prostředkům finančním byly zemské úřady nuceny poukazovati válečné vdovy a zejména sirotky na jiné organizace pečovné, především na Československý Červený Kříž a Zemské komise pro péči o mládež.

Celkový peníz, jež stát náš věnoval pro charitativní péči o válečné poškozence v roce 1919, možno dle státního rozpočtu odhadnouti přibližně na 7.000.000 K.